

Memorandum - Naar een “Robuust watersysteem Visie2050”

07/08/2018

De federatie van de Vlaamse waterbedrijven en rioolbeheerders (AquaFlanders), de Belgische afdeling van IWA (International Water Association), het Vlaams Netwerk Watertechnologie (TNAV), het Vlaams Kenniscentrum Water (Vlakwa) en het Overlegplatform & Kenniscentrum voor de rioleringen- en afvalwaterzuiveringssector in Vlaanderen (VLARIO) vertegenwoordigen samen de verschillende waterprofessionals en watergebruikers in Vlaanderen.

Vanuit de dagdagelijkse praktijk worden belangrijke pijnpunten vastgesteld die de ambitie tot het realiseren van een “Robuust Watersysteem”, zoals geformuleerd in de Visie 2050 van de Vlaamse Regering, in de weg staan. Bovenstaande organisaties wensen de krachten te bundelen en hun verantwoordelijkheid op te nemen om hieraan te remediëren en stellen tevens enkele beleidsaanbevelingen voor naar de volgende Vlaamse Regering om de noodzakelijke evolutie naar een Robuust Watersysteem te versnellen.

We hopen dat deze beleidsaanbevelingen u kunnen inspireren en u deze mee kan ondersteunen.

Carl Heyrman – Algemeen directeur AquaFlanders

Ilse Smets – Voorzitter B-IWA

Paul Ockier – Algemeen Manager TNAV

Dirk Van der Stede – CEO Vlaams Kenniscentrum Water

Wendy Francken – Directeur VLARIO

A/ Uitdaging

In de loop der jaren heeft de mens zijn eigen systeem geënt (wateronttrekking, lozingen, infrastructuurwerken, etc.) op het natuurlijk watersysteem. Sommige van de menselijke ingrepen in het watersysteem hebben onmiskenbaar bijgedragen tot een substantiële welvaartswinst in Vlaanderen. Dat was ook expliciet de reden om die ingrepen uit te voeren. Ze hebben de krachtige ontwikkeling van onder meer de landbouw, de havenactiviteiten, de industrie, de handel en de tewerkstelling gestimuleerd.

Met in Vlaanderen vandaag 6,4 miljoen overwegend welgestelde inwoners, een industriële sector waar 500.000 medewerkers voor meer dan 50 miljard euro aan bruto toegevoegde waarde creëren, 24.000 landbouwbedrijven die samen 600.000 hectare land bewerken, een ruimtebeslag van 6 ha/dag door functies die minstens een gedeeltelijke verharding teweegbrengen en de ruim 1.000 kilometer waterwegen in Vlaanderen (waarvan 650 km door de mens aangelegd) die voor de professionele scheepvaart worden gebruikt, ontstaat er een toenemend spanningsveld tussen de noden van onze maatschappij en de natuurlijke veerkracht van ons watersysteem.

Dit spanningsveld uit zich vandaag reeds in problemen op het niveau van waterschaarste, wateroverlast en waterkwaliteit. Deze zadelen ons op met steeds groter wordende maatschappelijke kosten (denk maar aan de verzekeringskosten, gezondheidskosten, investerings- en operationele kosten in de waterinfrastructuur). Immers, de levering van voldoende water, het bergen van water, het zuiveren van water, etc. worden niet meer (of onvoldoende) *gratis* door de natuur geleverd maar moet nu door de maatschappij zelf bekostigd worden (rioleringsinfrastructuur, bouw zuiveringsinstallaties, aanleg buffers, etc.).

Deze evolutie zal zich ongetwijfeld nog doorzetten als gevolg van toenemende drukken op het watersysteem door een verdere toename van de bevolking, de toenemende urbanisatie, de klimaatverandering, de congestie van het verkeer, de wens naar zelfvoorziening, de opschaling van de beroepslandbouw, etc.

B/ Robuust watersysteem

In de Visie 2050 - Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen formuleert de Vlaamse Regering dan ook haar ambitie om te evolueren naar een “Robuust Watersysteem” dat in staat is om klimaatschokken op te vangen en meerdere functies met elkaar verbindt. Hierdoor zullen ook de maatschappelijke kosten gedrukt kunnen worden en wordt ingespeeld op de internationale vraag naar waterkennis en -expertise.

Op basis van voortschrijdende inzichten wordt duidelijk dat hiertoe het **ontwerp en beheer van het watersysteem** tegen 2050 grondig moet **aangepast** worden, zodat deze zowel ten dienste kan staan van watergebonden transport, industrie, landbouw, wonen en drinkwatermaatschappijen (het zogenaamde *blauwe water*) als van de natuur zelf (het zogenaamde *groene water*). Het zal hierbij niet voldoende zijn om bepaalde zaken te verbeteren. In bepaalde gevallen zullen disruptieve wijzigingen doorgevoerd moeten worden.

C/ Aanpak

Het is essentieel dat al de gebruikers van meet af aan worden betrokken en mee hun verantwoordelijkheid opnemen. Dit gaat verder dan informatie en sensibilisatie. Participatie leidt tot acceptatie en actiebereidheid, “Het gaat over **mede-eigenaarschap** van het proces”.

Onze huidige aanpakken blijven daarenboven steken in symptoombestrijding zonder voldoende inzicht te hebben in i) de onderliggende belangrijkste oorzaken (**root causes**) en ii) hoe het watersysteem interageert met andere systemen zoals het mobiliteitssysteem, energiesysteem, voedselsysteem, gezondheidssysteem, afvalbeheer, de circulaire economie, ... wat het **speelveld** voor het vinden van hefboomen/oplossingen aanzienlijk zou **verruimen**.

D/ Initiatieven op Vlaams niveau met bijhorende vragen

Initiatief 1 - Bewustwording: door middel van campagnes, communicatie, opleiding (o.a. systeemdenken als vanzelfsprekende/noodzakelijke competentie binnen de opleidingsprogramma’s beschouwen, waarde van water¹ als onderdeel van het schoolcurriculum opnemen en *citizen science* en *living labs* projecten initiëren), het toepassen van technieken rond gedragsverandering, etc. de zorg voor water bij de burger laten terugkeren.

Initiatief 2 - Analyse: In samenwerking met alle stakeholders, de ‘root causes’ binnen de grotere geheel (*the bigger picture*) zichtbaar maken, met deze analyse de systeemvraagstukken scherp te stellen (zie bijlage 1) en te komen tot concrete doelstellingen vervat in een 2027 - 2050 “Waterpact”.

Initiatief 3 – Ondersteuning: Hierbij beogen wij zowel het informeren, activeren en ondersteunen van bedrijven – in het bijzonder de innovatievolgers – inzake efficiënt watergebruik en hergebruik als het

¹ Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) recital 1: “Water is geen gewone handelswaar, maar een erfgoed dat als zodanig beschermd, verdedigd en behandeld moet worden”

ondersteunen van de consumenten. Wij geloven immers dat innovatie in de watersector gedreven kan worden vanuit de consumentenmarkt.

Initiatief 4 – Acties: Het opzetten van R&D&I-projecten die een antwoord bieden op de gedefinieerde systeemvraagstukken. Deze lijnen van ontwikkeling zijn tevens uitvoerig overlegd en uitgeschreven in het werkstuk van de KVAB over *Vlaanderen Wijs met Water*.

Om bovenstaande initiatieven te coördineren en te faciliteren vragen wij aan de Vlaamse Regering

- De oprichting van een Transitiearena “Robuust Watersysteem” ondersteund vanuit de Vlaamse Regering, met nadrukkelijke betrokkenheid van diverse kennisinstellingen, het brede gamma van ondernemers in dit werkgebied en de overheid.
- Het voorzien van geschikte financiering voor de R&D&I - projecten alsook een faciliterend kader met concrete mogelijkheden voor regelluwe zones of sites. Hiermee kunnen ten aanzien van de kenniscentra, de industrie en de regulerende overheden goed toegankelijke calls voor vlot werkbare experimentele projecten en proeftuinen opgezet worden. Deze projecten moeten als doelstelling hebben om door te durven experimenteren (doen en durven falen), op te volgen en te leren alsook door op te schalen en te verankeren de transitie naar een Robuust watersysteem echt op gang te brengen.
- Een wetgevend kader dat spaarzaam omspringen met water en waterhergebruik stimuleert/faciliteert - eerder dan te verbaliseren en te laten afhangen van de *goodwill* van de lokale mandataris. Dit wetgevend kader is er niet alleen nodig voor de bedrijven maar ook voor de consumenten om duidelijke richtlijnen te stellen omtrent huisgebaseerde systemen. Via dergelijke huisgebaseerde systemen, die water van allerlei kwaliteit produceren uit hemel- en grijswater, zijn mensen rechtstreeks betrokken bij hun waterverbruik. Ze monitoren hun waterverbruik en hergebruik, samen met de besparing dat het teweegbrengt. Analoog aan wat er gebeurt in de energiesector met bijvoorbeeld zonnepanelen, kan consumentgedreven innovatie de sector veel sneller doen evolueren dan nu het geval is. Dergelijke systemen (en een dergelijke attitude) helpen tevens tegen schaarste, aangezien hergebruik op huisniveau gestimuleerd wordt en dit niet alleen vanuit ecologisch standpunt, maar ook uit economisch standpunt, omdat ze besparingen met zich meebrengen waardoor de installaties zich terugverdienen.
- Het ter beschikking stellen van laagdrempelig adviesverlening aan Kmo's om ze te begeleiden bij het implementeren van waterbesparende en/of waterhergebruikprojecten. Bij veel bedrijven zit nog een aanzienlijk potentieel om water te besparen en te hergebruiken. Door gebrek aan tijd of kennis blijft dat potentieel helaas vaak onderbenut.
- Een sluitende financiering voor het behalen van doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water” die in gang is gezet nu verder blijven doorvoeren.

AquaFlanders - www.aquaflanders.be

B-IWA - www.biwa.be

TNAV - www.tnav.be

Vlaams Kenniscentrum Water - www.vlakwa.be

VLARIO - www.vlario.be

Bijlage 1: Systeemvraagstukken

Op basis van een initiatief van VITO, De Watergroep en Aquafin werden naar aanleiding van een systeemanalyse (tool: opmaak verbandendiagramma) alvast volgende systeemvraagstukken gedefinieerd:

- Hoe kan de dynamiek omtrent “spons”-werking in een stedelijke context versterkt/verhoogd worden?
- Hoe kan via decentrale waterproductie- resp. waterzuiveringssystemen het centraal systeem positief beïnvloed worden (en dit naar infrastructuur, rendement, kosten voor burgers, netwerkbeheerders en waterleveranciers)?
- Is er nood aan nieuw opgelegde milieudoelstellingen als gevolg van een wijzigend klimaat?
- In hoeverre kan voedselvoorziening voor en door de steden een rol spelen in het robuust watersysteem (stadslandbouw, vertical farming, ...)?
- Hoe kunnen vermeden kosten op niveau mobiliteit, gezondheid, energie, ... aangewend worden om het robuust watersysteem te realiseren?
- Hoe kan de burger bewust(er) gemaakt worden van de huidige waterproblematiek om hem/haar te laten deelnemen/bijdragen aan de transitie naar een veerkrachtig watersysteem?
- Wie doet wat, uitgaande van de actuele infrastructuur, bij toenemende onzekerheden?